



موسسه نوسازی شهر تهران

تجربه نوسازی:

پروژه توسعه شهری شیپام، یمن

مترجم: سوده حکمت^۱

شماره مقاله: ۰۰۲۰۹

مقدمه

شهر تاریخی شیپام، با قدمتی در حدود ۵۰۰ سال در حضرموت یمن در سال ۱۹۸۲ میلادی توسط یونسکو، به عنوان یک مکان میراث فرهنگی جهانی اعلام شد و تا به حال چندین بار پایتخت تجاری و سیاسی حضرموت بوده است. بناهای شش تا نه طبقه این شهر که با گل و پی سنگی ساخته شده‌اند، به شکل حجمی هستند که در دل بیابان خودنمایی می‌کنند. دور تا دور این شهر با دیوار احاطه شده‌اند و نوع معماری یمنی را نمایان می‌سازد. این شهر در سده‌های سیزدهم و شانزدهم میلادی دو بار ویران شده است. آخرین بازسازی تاریخی این شهر پس از سال ۱۵۵۳ میلادی می‌باشد که بر اساس مستندات موجود با شهر شیپام کنونی تفاوت‌های اندکی دارد. بدین سبب مرمت‌گران بناهای تاریخی شهر، تلاش داشتند با کمترین دخل و تصرف هر بنا را مطابق با نمونه اصلی آن مرمت کنند و از تغییر یا اضافه نمودن طبقات جدید و یا حتی جابه‌جایی محل بازشوها، پنجره‌ها و درها و دیگر عناصر معماری در

نمای اصلی مجموعه خودداری کرده، سیمای تاریخی شهر را به همان شکل اولیه آن بازسازی کنند. خصیصه قابل توجه قسمت کهن‌تر این شهر، تزیین‌های منبت‌کاری درها و پنجره‌های بسیاری از بناهای آن می‌باشد. شیپام به عنوان یک شهر یادبود و تاریخی از اهمیت معماری بین‌المللی برخوردار است.

در این شهر حدود ۵۰۰ خانه در قطعات بسیار کوچک و به صورت فشرده، ۶ مسجد، ۲ مدرسه و یک زاویه وجود دارد که همگی مرمت شده‌اند. دو فضای عمومی (میدانچه)، یک درمانگاه و یک مجموعه اداری نیز در اطراف دروازه جنوبی شهر وجود دارد.



^۱ - کارشناس معماری

اقدامات

پروژه توسعه شهری شیپام که اقدامی مشترک میان یمن و آلمان است، در سال ۲۰۰۰ آغاز شد. در حال حاضر در مرحله سوم خود به سر می‌برد و انتظار می‌رود که تا سال ۲۰۱۰ ادامه یابد. این پروژه با در اختیار گذاشتن کمک‌های فنی و مالی برای تعدادی نزدیک به ۵۰٪ از مساکن، کاهش جمعیت را کنترل کرده است. برای بهبود بخشیدن به خدمات ضروری و زیرساختی با صاحب‌اختیاران محلی کار شده است. از همه مهمتر اینکه، به مردم این محل، توان و اعتماد به نفس در جهت اقداماتی برای بهبود شرایط زندگی خود را داده است.

جهت حمایت مالی افراد، بودجه‌هایی در نظر گرفته شد و به صورت یارانه در اختیار مردم قرار گرفت. طرح جامع بازسازی شهر شیپام بر اساس همکاری گروه‌های مردمی برنامه‌ریزی شده است، به گونه‌ای که بتواند زمینه‌های تجارت و گردشگری را گسترش دهد که باعث رونق اقتصادی محله می‌گردد.

عملیات مرمت بناها به‌وسیله گروه‌های مرمتی شامل یک سرکارگر، و زیردستان وی انجام می‌گیرد و مالکان خانه‌های تاریخی در انتخاب گروه‌های مرمت کار از بین گروه‌های آموزش داده شده، مختار هستند.

با استفاده از مخلوط خاک آبرفتی (که از زمین‌های کشاورزی اطراف شهر تهیه شده بود) و ترکیب آن با کاه و علف‌های خودروی محلی، دیوارها و سطح نمای ساختمان تقویت می‌شوند. تمام مصالح ساختمانی مورد استفاده در بازسازی خانه‌ها در کوچه‌های شهر به‌وسیله افراد حمل شده است.

صنعتگران محلی به کمک سازمان‌های جدید مردم محور، دوره‌های آموزشی ترتیب داده‌اند و کلاس‌های سوادآموزی و فرصت‌هایی برای یادگیری مهارت‌های گوناگون از طریق ایجاد مراکز آموزشی برای زنان ارائه کرده‌اند. افزون بر آن برای کشاورزان محلی و در مناطق دور افتاده این شهر نیز امکان احیاء و ترمیم آبراه‌های قدیمی و فراگیری روش‌های نوین آبیاری امکان‌پذیر گردید.



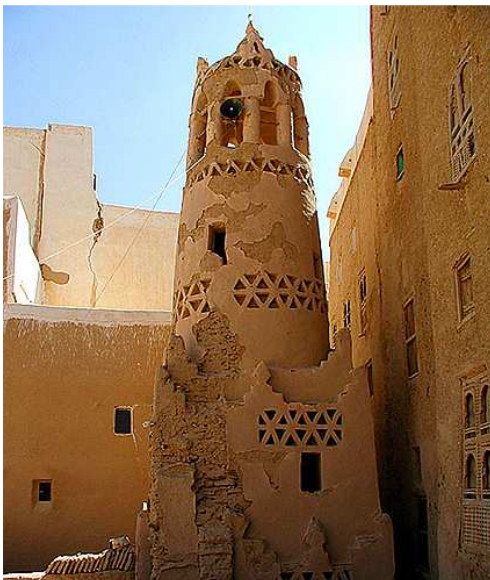
هدف پروژه توسعه شهری شیپام

انگیزه و هدف این پروژه نوسازی تنها حفاظت این بناها نیست، بلکه ایجاد ساختارهای جدید اقتصادی و اجتماعی که سرزندگی این شهر را به آن بازگرداند و نیز توانمندسازی مردم در راستای حفاظت از میراث خود و بهره بردن از زندگی در مکانی میراثی می‌باشد.

محورهای مداخله

در اصل، پروژه در چهار حوزه اصلی اقدامات توسعه‌گرایانه فعالیت دارد:

۱. مدیریت میراث شهری: همکاری با صندوق ذخیره اجتماعی توسعه یمن برای تهیه یارانه‌هایی برای کمک به صاحبان خانه و ساکنان محل در جهت احیاء و بهبود وضعیت مسکن شهر.
۲. توسعه اقتصادی: همکاری با NGO های محلی به هدف انجام پروژه‌ها و برنامه‌های گوناگون آموزشی.
۳. تقویت حرکت‌های جدید مردمی: تقویت ظرفیت‌های محلی برای تولید و مدیریت پروژه‌ها و برنامه‌های فرهنگی.
۴. بهبود بخشیدن به خدمات و زیرساخت‌های شهری: همکاری با دولت محلی برای تأسیس سیستم زباله جامد و کار گذاشتن یک سیستم جامع زیرساختی جدید.



جمع بندی

به‌طور کلی پروژه نوسازی شیپام تقاضا و ظرفیت اشتغال در بخش بازسازی مسکن سنتی در منطقه تاریخی شهر را به چهار برابر رسانده است بدین معنی که تعداد مردم شاغل در این بخش را ۵۰٪ افزایش داده است. این امر خود باعث افزایش محصول محلی به میزان ۷٪ شده است. کارگران گلکار در حال حاضر دارای یکی از باثبات‌ترین و محبوب‌ترین شغل‌ها می‌باشند. زنانی که تحت برنامه‌های آموزشی پروژه، دوره‌هایی را گذرانده‌اند درآمد خانواده خود را به‌طور متوسط ۳۰٪ بالا برده‌اند و همچنین بی‌سوادی بین زنان ناحیه شیپام، در حدود ۲۰٪ کاهش یافته است. همچنین این برنامه توانسته است شیوه مدیریت (منسوخ شده) قبیله‌ای را با ایجاد یک مدیریت جدید شهری جایگزین نماید.

ظرافت این پروژه در برقراری ارتباط بین مراحل و عملیات نوسازی یک مجموعه بی‌نظیر فرهنگی همراه با بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی ساکنان شهر بوده است.